

žuje, smiruje, čini »dobročudnim« za konstruktivnu suradnju, gdje bi inače odlučivali sukobi i ratovi. Nesumnjiva je karakteristika razdoblja da se »ništa« i njegovi derivati u n u t a r svijeta etabliraju, uklapaju u njegovo optimalno funkcioniranje, da se, štaviše, — kako to svjedoče sva visokorazvijena industrijska društva — mobiliziraju za o d r ž a n j e postojećeg reda, za njegovo obnavljanje, za njegov »razvoj«. Adaptiranje radničke klase — kao izvorno i konstitutivno destruktivnog elementa u cjelini kapitalističkog načina proizvodnje — na uvjete njegovog opstanka, čak i uz povećanu stopu viška vrijednosti, samo je jedan primjer za to.

SVIJET No, »ništa« pogađa i sam svijet, usidreno je u njegovoj s v j e t o v n o s t i — a tu nedostaju mjere i pothvati, sankcije i prospektivna osiguranja. Ako pod »svijetom« ne razumijemo goli i puki zbir stvari, oruđa, oružja, mašina, vrijednosti, idealnih predmeta ili »fantazijskih produkata« etc. i primjerenih im regija, oblasti, područja etc., pa niti njihov poredak i odnos, zgradu i izgradnju, njihovu povezanost i nadređenost cjeline dijelovima u smislu »sinteze«, ako nas je historijska mijena bar naučila o prolaznosti tih »univerzuma«, ako smo prisiljeni da razlikujemo epohe i periode u njima, ako, ukratko, svijet nije samo prostorno artikuliran nego i vremenski individuiran — onda je »ništa« prisutno i u njegovom zbivanju, onda je ono navlastita crta svjetovnosti svijeta. Spram manje ili više čvrste prisutnosti bića u svijetu s v j e t o v n o s t svijeta čini se kao »ništa«. Pa ipak, ako išta na šta na-liči ne liči ono samo po svom liku nego i po krajoliku s kojim se stapa ili od njega odvaja. Bića j e s u po svom po-ložaju koji nije samo prostorno plasiranje — smještaj nego prije svega važnost, zadatak, posao, djelo, napor, ushit, omalovaženje, prednost, odmor, blizina, udaljenost, obaveza, prijetnja, ne-volja, itd., itd. — ukratko: prisutnost ili ne-prisutnost, značenje i smisao. Mi smo već dugo navikli apsolvirati to kao nešto samo »subjektivno«, samo ljudsko — da ne kažemo privatno. — Čak i naša umjetnost naselila se samo u »dojmovima«, »predstavama« — »doživljajima« ili u nečem još privatnijem. Ako nam ovi subjektivni »doživljaji« artikuliraju svijet — zar on, onda, nije i